

Fra Agger for hundrede Aar siden.

Ved Sognepræst *Henr. Laursen.*

I Vestervig-Agger Sognekalds Embedsbog har Peter Christian Bendix, Sognepræst 1799-1833, i de senere Aar tillige Amtsprovst, under Overskriften: ”Adskilligt, som formenes at kunne være af Interesse for Eftermændene”, indført forskellige værdifulde Optegnelser. Da adskilligt har Interesse ogsaa for videre Kredse, meddeles det her.

I.

Affæren ved Agger 9. Maj 1811.
Rapport

fra Kystmilicens Foresatte i Agger til General-Commandoen i Nørre Jylland, angaaende en Affaire ved Agger med en engelsk Brig:

Den 9. Maii ved Middagstid kom 2 fiendtlige Engelske Brigger, en Stor og en Mindre, seilendes Sydvest fra og styrede ind efter. De havde udsat 2 Barkasser, en Stor med omtrent 50 Mand og en Liden med 10 á 12 Mand, omtrent 2 Mile fra Landet; disse roede for ved Briggerne ind efter, lige for Vester Agger og Aalum Byer. Da de nærmede sig, kunde Vagten godt skønne, at de vare fiendtlige. Underbefalingsmanden gjorde strax Anstalt for at samle 16 á 20 Mand Kystvogtere med skarpladte Gevæhrer; men da Barkassens Mandskab saae Folkene paa Stranden, vendte de igien og lagde til Briggerne, hvilke vedblive at styre ind efter; $\frac{1}{4}$ Time derefter udsatte den mindre Brig en Jolle under Parlemantair Flag med 1 Lieutnant og 5 Matroser, og begge Briggerne viste dansk Flag - 3 Stk. paa hver under Store-Mers-Raae, hvorpaa bemeldte Jolle kom tæt til Landet og talte med Underbefalingsmanden, hilsende fra Captainen, at han vilde have 6 Mand ombord til sig af de bedste, hvilke skulde medbringe nogle Fisk, som Captainen vilde betale. Hertil svarede Underbefalingsmanden, at det kunde han ikke tillade. Hvorpaa Parlemantairen satte igien ud til Briggen, lagde den bak i Vinden og styrede syd efter; da han først gav et løst Canon-Skud, strax derpaa et skarpt. Saaledes blev han ved at fyre skarpt Skud i Skud, idet han gik tæt til Revlerne og saa nær som muligt, da Vinden var østlig og stille. Efter at være kommen noget sønden for Agger Kirke, vendte han over, drev langs nørpaa og imidlertid gav det glatte Lag.

Af Canon-Kugler ere fundne mange imellem Agger og Taabel Byer. De ere paa 18 á 20 Pd. En stor Deel gik over i Ørum Søe. Omtrent 100 Kugler bleve skudte ind over Agger, men gjorde |: Gud ske Tak! |: ei nogen Skade paa Mennesker eller Qvæg. Deri største Skade gjorde en Kugle, som medens Mand og Kone laa og sov deres Middagssøvn, traf Chresten Grøns Huus i Vester Agger, hvor den slog 3 par Spærtræer i Stykker mod et paa Loftet hængende

Fiskergarn, hvilket den ilde tilredte, fløi derpaa ned i Bryggerset, hvor den slog en Dør og Stolpe ned og blev liggende. Paa Skolehuset blev af en Kugle nedskudt en muuret Tavle, men standsedes derved, da indenfor var pakket med Tørv. Planke-Værket om en Brønd i Aalum blev og nedskudt videre Skade gjorde Kuglerne ikke. Canonaden varede fra Kl. 1 til 3 Eftermiddag, da Briggen søgte ud til den Store, hvorpaa begge satte fulde Seil til og gik nord efter. Kystmilicen af Westervig Districts Afdeeling kom til Stranden Kl. $1\frac{1}{4}$ og vare Vidner til, at hvor Fienden kunde see fleest Folk, stillede han sine Canoner mod saavelsom efter Wester Agger og Aalum Byer.

Det tillades mig at lægge til:

Kystmilicen viste ved denne Affaire et uforsagt Mod og ventede med Iver Leilighed til at have hævnnet sig, ifald Fienden vilde have udsat Barkasser.

Seiersbøl, den 10. Maii 1811.

Paa Overbefalingsmandens S. T. Hr. General
Auditeur Lindahls Vegne i hans Fraværelse.

Pretzmann.

Allerede den 24. Maj udbad den kommanderende General, Generalmajor Kammerherre *von Samas*, sig gennem Amtet meddelt Underretning om, hvad det kunde koste at godtgøre den Skade, Fjenden havde foraarsaget ved Beskydningen af Agger og Aalum. Ved en Taksationsforretning den 10. Juni blev den samlede Skade vurderet til 22 Rdl. 32 Sk., hvilket Beløb saa den 18. Juli tilstilledes Sognepræst Bendix til Fordeling blandt de skadelidte.

I Agger Kirkes Vaabenhus opbevares endnu en rusten Kanonkugle, Tyvepundiger, som et synligt Minde om Bombardementet 9. Maj 1811.

Intet Under om Aggerboerne i deres Harme over det brutale Overfald - at det ikke forvoldte større Ulykker og Tab af Menneskeliv, var jo ikke Fjendens Skyld - ønskede Død og Undergang over Engelskmanden og kun kunde se en retfærdig Gengældelse i den alvorlige Ulykke, der inden Aarets Udgang ramte Englænderne, da *de to britiske Linieskibe "St. Georg" og "Defence" under en forrygende Storm i December 1811 strandede paa Kysten.*

Om dette Englændernes tungeste Tab under den syvaarige Krig med Danmark fortælles nogle nærmere Omstændigheder i et Brev fra Generalauditør *Lindahl* paa Westervig-Closter til Sognepræst Bendix, dateret 3. Januar 1812 fra Lemvig:

”Alt Smaanyt her opluges af den store Nyhed om de 2 engelske Linie-Skibes Stranding, som vel er Dem længe bekjendt. De veed da vel, at af Besætningen paa begge, 1312 Mand, blev kuns 17 Matroser reddede; de andre, Admiral *Raynald* inclusive, omkom. Skibet *Defence*, som var 49 Aar gammelt, gik snart i utallige Stykker, men Admiral-Skibet, *St. Georg*, holdt

længere ud til større Lidelser for Besætningen. Admiralen og hans Capitain døde ved Siden af hinanden, liggende paa Skandsen, af Kuld og Overskyllelse, førend Skibet ret sank; ligesaa laae der da allerede saaledes 500 Mand døde paa Dækket, efter de sidste Reddedes Fortælling. Nogle søgte ud paa Bogsprittet og bandt sig fast der, men døde i deres eget Baand. Som privat Tolk var jeg med Capitain Schucardt ved hans Forhør og hørte de engelske Matroser bande Krigen. En Amerikaner iblandt dem ønskede sig hellere ureddet, end tilbage til England igjen. Skadens Aarsag stikker i den Stranding, Admiralskibet havde i Aar¹) paa Rødsand ved Lolland; thi Master og Roer kunde ikke blive godt nok reparerede i Gothenborg. Det var en Dristighed at ville gaae hjem paa den Aarstid med saadant Lapperie, hvorfor Naturen har, efter sin Sædvane, straffet haardt. England har altsaa herved mistet 1300 udvalgte Sømænd - en Følge af Krig med hele Norden!"¹)

II.

Havets Overskyllelse 15. og 16. Januar 1818.
Agger Sogns Beboeres Ansøgning til Kongen
1. April 1818:

"Allernaadigste Konge!

Det er noksom bekjendt, at Agger Sogn, Thisted Amt, altid har været et af de fattigste i Deres Majestæts Riger og Lande, da det beboes blot af Fiskere, der ingen Kornsæd have, intet Korn kunne avle, men maae kjøbe alt deres Fødekor til sig og Familier, og have i Fiskeriet en ringe og saare usikker Næringsvei. Under denne høist ublide Stilling har det været os undertegnede Beboere en vigtig Hjælp, ved Westervig Stamhuus Salg at have tilkjøbt os, understøttet af et allernaadigst tilstaaet Laan, en Deel Hovedgaards-Taxt Parseller, hvorpaa noget Høe kunde avles saa derved de fleste af os kunde have 1 Koe og nogle Faar.

Men ved Orcan-Stormen d. 15. og 16. Januar sidst er ogsaa denne Udsigt til at opholde Livet aldeles berøvet os, i det Vesterhavet da saaledes skyllede over og tildækkede vore Enge og Eiendomme med Sand, Steen og Gruus, saa vi aldrig kunne vente deraf mere at have nogen Nytte - af 87 ere alene 4 Mænds Eiendomme undgaaede den almindelige Ødelæggelse, dog kun for en Deel. Skaden er af den Betydenhed, at den ikke kan taxeres, da det var den eneste Hjælp, vi fattige Mennesker havde til Livets Ophold, og Beliggenheden ei gjør det muligt at faae andre Eiendomme, hvilke vi ei heller kunde indkjøbe eller betale.

Derhos have vi ved bemeldte Oversvømmelse af Vesterhavet lidt følgende Tab og Skade paa vore Fiskerbaade og Eiendele: 1. En Fiskerbaad til Havet af ældre Peder Jacobsens paa Røn istykker slagen, taxeret for 90 Rbd. N. V. 2. En Fiskerbaad af Lars

Michelsen paa Røn ogsaa istykker slagen, taxeret for 50 Rbd. N. V. 3. En Fiskerbaad til Havet af Poul Madsen fra Toft istykker slagen og borttaget af Havet med alt sit Tilbehør, taxeret for 130 Rbd. N. V., og en mindre Baad til Fjorden ligeledes i Stykker slagen og borttagen fra Havet med alt sit Tilbehør, taxeret for 30 Rbd. N. V. 4. Niels Pedersen Nabe paa Toft har mistet 2 Læs Høe og ½ Læs Halm og omtrent 2 Læs Ildebrændsel, som Havet har bortskyllet ud af Huset, taxeret for 30 Rbd. N. V. 5. Poul Madsen og Graues Pedersen, begge af Toft, have ogsaa mistet, hver af dem, 2 Læs Ildebrændsel, som er taxeret for 20 Rbd. N. V. 6. Michel Josephsen paa Toft har mistet omtrent 2 Læs Høe og taxeret for 16 Rbd. N. V.

Allernaadigste Konge! Dette Tab og denne Skade kunne vi ei forvinde, og det vil gjøre os med Koner og Børn brødløse og ulykkelige, om ikke Deres Majestæt allernaadigst vil tage vor ulykkelige Forfatning i Betragtning. Men i Tillid til Deres Majestæts Naade mod Undersaatter i en saa ualmindelig Nød og Trang tillade vi os allerunderdanigst at ansøge:

1. at de aarlige Skatter af vore ødelagte Eiendomme, der staaer for Hartkorn, Hovedgaards Taxt . . . . . allernaadigst maatte os eftergives.
2. at de aarlige Rentepenge af de os i vore Steder og Huse laante Kapitaler ligeledes maatte eftergives os i 20 Aar - og
3. at Deres Majestæt af en eller anden offentlig Kasse allernaadigst ville befale, at ovenanførte Tab og Skade paa vore Fiskerbaade og Eiendele maatte os erstattes med den Summa 366 Rbd. N. V., hvortil samme er taxeret.

Deres Majestæt ville allernaadigst tilgive os den Dristighed, med hvilken vi, som Landets ulykkelige Børn, vende os til Landsfaderens Hjerte. Hvad vi allerunderdanigst ansøge, kan ei erstatte os vort Tab - thi dette staaer aldrig til at oprette - men det kunde lindre vor sørgelige Nød, om vi opnaae det, og vi haabe, at den høie Øvrighed, hvis Anbefaling vi underdanigst udbede, ei vil anse os dertil uværdige, hvorfor vi forvente allernaadigst Bønneførelse".

Ansøgningen er paa samtlige Beboeres Vegne underskrevet af Sognefoged og Klitfoged Lars Knudsen og Opsynsmændene Jens Iversen og Peder Kirk af Øster Agger samt Klitfoged Peder Hansen af Sønder Aalum. Disse samme fire Mænd havde, kort efter at Ulykken var sket, "efter Justitsraad Thagaards Ordre af 28. Januar med Nøiagtighed og efter bedste Skjønnende efterseet, hvad Skade Agger Sogns Beboere havde taget paa deres Jordstykker fra Agger Kirke til Pældiget formedelst Havets Oversvømmelse under Orcan-Stormen sidstafvigte 15. og 16. Januar", og den 4. Februar affattet en Fortegnelse over, "hvor liden eller megen betydelig Skade enhver Mand især havde lidt paa sin Jordlod ved Havets Overgang, og hvis Jord endnu fandtes uden Beskadigelse". Fortegnelsen, der altsaa omfatter samtlige Sognets Beboere, viser, at Røn dengang havde 22 Beboere, Toft 4, Øster Agger 19, Vester Agger 18, Sønder Aalum 19 og Nørre Aalum 5. Af disse havde 23 faaet

¹ dvs.: sidste Aar.

ødelagt og beskadiget hele eller næsten hele deres Jordejendom, 2 tre Fjerdedele, 16 Halvdelen, 24 Trediedelen, 18 Fjerdedelen og kun 4 Mænds Ejendom var ”omtrent næsten ubeskadiget”. Hvad videre Skade der var sket, var følgende:

1. Fra Agger Kirke til Pældiget har Havet udskaaret 16 til 20 Alen.

2. Fra Agger Kirke til Lodberg Klit er af Bjergene udskaaret af Havet 24 til 30 Alen, men især fra Sønder Aalum og til norden for Nør Aalum, hvor der er fremkommen 2de store Træerødder, hvorved det vises, at der engang har været en Skov.

3. En Landstrækning omtrent 1 Miil, beliggende imellem Agger og Toft, som i nogle Aar formedelst Sandflugt har været med stor Omhyggelighed forsynet med Plantning, har Havet ogsaa ganske bortskyllet og ødelagt.

4. Imellem Havet og Liimfjorden har Havet udskaaret Landet imellem Toft og Agger, at det 2de Steder ganske har sit Løb igennem Landet ud i Limfjorden, naar det begynder at blæse og storme fra vester Kanten. Disse 2de Steder hedder *Skandsen* og *Studhullet*, og for nærværende Tid ere i bemeldte Huller eller Vandsteder Vandets Dybde 3 til 4 Alen, hvor Landeveien forhen har været.

Hvordan Forholdene i den nærmest følgende. Tid stillede sig, fremgaar af en Beretning, som Provst Bendix sidst paa Aaret 1818 sendte til Viborg Avis:

”Fra Westervig i Thye meddeles følgende om Vesterhavets Overskyllelse og Indtrængen i Liimfjorden: Paa den smalle Jordstrimmel mellem Øster-Agger og Toft Byer i Agger Sogn, hvor Vesterhavet udi Vinteren 1817 og 1818 saa vældigen overskyllede og ødelagde de Engstykker, der tilhørte dette Sogns Beboere, samt en Tid lang afbrød Samfærselen mellem Thye og Harsyssel paa den Kant, gaar Havet endnu af og til over, saaledes at Rejsende ikke, eller og kun med megen Fare, kan passere Landeveien til Lemvig. Dette finder Sted, naar det blæser haardt af V.S.V. eller SV. eller ogsaa Vesten, sjældnere med NV. I faa Timer kan Havet bruse op til den Grad, at Veien er aflagt for en Tid.

Saaledes kom Sognets Præst for kort siden og kørte uden Hinder til Røn i Embedsforretninger om Formiddagen Kl. 10; om Eftermiddagen s. D. Kl. 3 kom han tilbage; da skyllede Havet over, som en stridig Mølle-Aae. Uagtet han kjendte Localet og brugte al mulig Forsigtighed, sank dog den ene Hest ned i Qvægsandet og Vognen var nær ved at velte. Denne Skjebne traf samme Dag en Mand herfra Egnen, der kom med en tillæst Vogn. Vognen kandrede, og baade den og han og Hestene bortreves af Strømmen; med megen Møie blev alt bjerget. Ved den aarvaagne Veiinspecteur Herr Justitsraad Thagaards Foranstaltning sikkres forøvrigt de Reisende for saavidt, at Sognefogden i Agger, naar Overskyllelse af Havet finder Sted, lader opsætte Pæle med Halmvisker, som udvise, hvor der kan kjøres med mindre Fare. Dette bliver vel altid ufortøvet iværksat,

men Havet kan med Eet blive uroligt og skylle over før man veed. Derhos kan Havets Overskyllelse være saa heftig og Bølgerne optaarne sig saaledes, at man ei bør vove sig til at kjøre paa de farligste Steder, før Havet lægger sig og Vandstrømmene synke. - Af Foranførte lader sig med Vished slutte: at om Landeveien imellem Agger og Toft ei er ganske aflagt, bliver den dog under vestlige Stormvinde, især om Vinteren, altid usikker og farlig, ligesom den til enhver Tid er yderst møisom og keedsommelig”.

III.

Havets Overgang i Februar og November 1825.
Amtsprovst Bendix' Indberetning til
Hans Majestæt Kongen om Vesterhavets Over-
skyllelse paa Jyllands Nordvest Kyst 1825,
3. og 4. Februar:

”Denne Havets Overgang paa nordvest-Kysten strakte sig meest frygtelig og fordærvelig i sine Følger fra norderste Deel af Agger Sogn, Thisted Amt, omtrent efter Videnskabernes Selskabs Kort i lige Linie ud for Lodberg Kirke og sønder paa langs med den smalle Landstrimmel indtil en lige Linie udfor Engberg Kirke i Wandfuld Herred.

Det havde blæst haardt af S.V. og V.S.V. Natten til den 3. Februar, med Dagens Komme lagde Vinden sig noget, men kun for at samle nye Kræfter. Ved Middagstid blæste en stiv Kuling, forstærket, efter korte Mellemrum, med Hagelbyger, der jo længere bleve mere voldsomme. Langs den smalle Landstrimmel gik Havet over mangfoldige Steder, men 3 Timer efter Solens Nedgang paa alle Puncter. Vandets Høide steeg frygtelig - Stormen af S.V. tog til - og omtrent i 6 Timer fra Kl. 10 den 3. Februar om Aftenen indtil Kl. 5 den 4. Februar om Morgen var Havet voxet indtil 4 Al. over sædvanlig Høide og gik som en rivende Strøm over Landstrimmelen samt anfaldt og bortskyllede en Deel af Landet norden for og lige med Landstrimmelen sønder paa - nogle Steder 20 Al., andre Steder 50, og paa enkelte Steder ere over 200 Al. af Landet bortskaarne, hvilket især var Tilfældet ud for en liden Bye i Agger Sogn, kaldet *Toft*, som beboes af 4 fattige Fiskere med Familier. Disse svævede i Livsfare og i Døds-Angst, thi Havet gik ind i Husene, og de maatte redde sig og hvad de havde, paa Lofterne. Den ene Beboer kunde ikke komme den anden til Hjælp, thi Havet havde ompændt dem alle. Hvad der var uden for Husene, som: indstrandede svære Bjælker og Tømmer, Baade og Fiske-Redskaber, flød bort over i Liimfjorden, hvor noget af det siden er fundet, flere Mile borte. Denne skrækelige Skjæbne delede Beboerne af Langerhuse og for en stor Deel Beboerne af Harboeøer-Land. Ved *Langerhuse* gjorde Havet sig en Aabning, som oprindeligt var 150 Al. bred og 10 Al. dyb. Denne Kanal er nu sunken sammen til omtrent 100 Alen og tilstoppes i Havstokken af Sand, der dog atter skylles bort, saa snart Vinden blæser af V. eller S.V., saaledes

kan ingen sikker Passage der finde Sted for Tiden, gaaende Personer sættes over paa Baade, hvo som rider eller kjører, lader Hestene svømme. Den bortsnylde Grund har lagt sig $\frac{1}{8}$ Miil ud i Fjorden, og der vil maaskee med Tiden findes en Kjørevei, dog aldrig sikker.

Kanalen er omtrent $\frac{1}{4}$ Miil sønden for "Pæledige", som adskiller Aalborg og Ribe-Stifter, og gaar tæt sønden om Langerhuse, hvis Beboere have mistet en Deel af deres Creature, een Mand allene 14 Faar. Kun med Nød bjergede de Livet; men havde Stormen og Havgangen varet nogle Timer til, vilde ingen Redning have været. Paa *Harboeøer* ere nogle Huse bortsnylde og en Deel nedfaldne, dog er Folket bjerget. Ved "*Noret*", et Vandløb eller Veile, over hvilken var 2de svære Broer, er den ene af dem saaledes beskadiget, at den ikke kan passeres.

Fra dette "Noer" og nord op lige til Øster-Agger, langs den smalle Landstrimmel, ere Beboernes Eiendomme aldeles ødelagte, overfyldte, indtil flere Alens Tykkelse, med Havgruus, Sand og Steen, hvorved ogsaa den hyppige Samfærsel ad den Vei mellem Thye og Harsyssel er tilintetgjort for største Delen; hvilket er meget til Skade for Thyelands Handel med Stude og Heste, som altid før gik den Vei og nu maa gaa over Otte-Sunds Færgested, hvilket er bekosteligere. Udsatte for Havets Overgang ved enhver Storm af Vesten og for derved at see deres Huse bortsnylde, nødes Beboerne af *Toft-Bye* i Agger Sogn til at fløtte og søge inde i Landet Eiendom, men disse arme Fisker-Familier have intet at kjøbe for. Deres Forfatning er høist sørgelig. Uden offentlig Understøttelse ville de ikke være at redde. Kunde deres Nød blive foredraget Vor iegode Konge, ville vist Foranstaltning træffes til deres Redning.

Toft-Bye er saaledes den 4de Bye i Agger Sogn, hvilken Havet, deels ved Oversnyllesse, dels ved Landets Bortskjærelse, har borttaget i ringere end 100 Aarstid^{ll}). Fra denne Bye til Havstokken er nu ei mere end 450 Alen. Det er sørgeligt at see, hvorledes Klitbakkerne langs den smalle Landstrimmel, der vare ypperlig beplantede formedelst flere Tusinde Menneskehænders Arbeide og stode i frodig Væxt, i faa Timer ere aldeles tilintetgjorte, og alt jevnet lige, med Havstranden, hvorfor ogsaa Havet - da ingen Modstand er mere - idelig vil snylle over i Liimfjorden. Heraf reiser sig et andet sørgeligt Uheld, at Ferskvands-Fiskeriet i Liimfjorden vil aftage, da Fiskene der ei taale Saltvand af saamegen Styrke. Dette har allerede viist sig flere Gange.

Paa det nordligste Strøg af Landet, hvilket Havet oversnylde, var dets Voldsomhed ikke mindre. Det brød med Heftighed ind sønden for *Øster-Agger*, hvor der er en Slette, og gik derfra i Fjorden, bortsnylde alt, det gik med lige Rasenhed sønden om *Agger-Kirke* og norden om *Aalum-Byer* ned i *Fladsøe*. Sidstnævnte Byers flere Hundrede Alen høie Leer-Banker bortskaer det paa mange Favne, ved sin heftige Fart gjorde det Jorden løs og revnet og nærmede sig Husene saaledes, at det nærmeste Havet kun har 16

Al. dertil og maa fløttes, om Beboerne ei skal frygte at falde med Huus og Familie i Havet. Nogle af Fiskernes Baade bleve knuste, andre mere eller mindre beskadigede. Den Banke - af Sand er den - hvorpaa *Agger Kirke* staaer, er saavidt bortsnyllet, at det ene Hjørne af Kirkegaardsdiget er nedfaldet og Liigkisterne lade sig tilsyne. Fra Kirken selv til Havbanken er nu ikke 50 Al., saa den ogsaa maa fløttes, om den ei skal vorde snart et Bytte for Havet.

Den Stilling, hvori Beboerne af Agger Sogn, Thisted Amt, nu befinde sig, er den sørgeligste, der kan tænkes. Hidtil have de fleste havt 1 à 2 Køer og i det mindste 10 Faar hver, hvilket for saa fattige Familier var en betydelig Hjælp til deres Familiers Underholdning og Børns Opdragelse. Nu ere deres Eiendomme aldeles ødelagte, Fiskeriet ved det salte Vands Indtrængen i Fjord og Søe forstyrret, deres Huse tildeels omstyrtede eller beskadigede - og ingen Evne have de til at gaa saa haard Stød af Skjæbnen imøde!

Ogsaa nogle af Westervig Sogns Beboere have lidt - dog mindre - ved Havets Overgang, thi da det snylde over i *Fladsøe*, steeg Vandet op i *Taabel-Bye* og gik ind der i fleres Huse, hvilket altid - under lige Omstændigheder - vil vorde Tilfældet, da Byen ligger lavt og lige med Søens Overflade. Dette giver Anledning til den vist nok grundede Formodning, at naar Havet aldeles har gennemskaaet Aalum-Byers Banker, af hvilke ikke er meget tilbage, det da vil danne en Kanal ind i *Flad-Søe*, der har en Dybde, saa Orlogs-Skibe kunde ligge der. Denne Kanal vil ei lettigen efterlægges af Sand, da Aalum Banker bestaaer af idelige Leerlag, hvilke danne en varigere Seng for Floden og den Strøm, som vil komme fra bemeldte Søe, der ligger, efter anstillet Nivellering, høiere end Havets Vandspeil.

Vilde Havet paa denne Maade - jeg har ganske den Tro og det Haab - erstatte sit Rov: da vilde en saadan Indseiling fra Vesterhavet i en sikker Havn være af uberegnelig Velsignelse, og denne Provinds ved Handel hæves til en Høide, at den kunde misundes.

Den Gud, hvis Veie til Rigers Velstand og Flor vi ikke kjende, velsigne dette mit Haab, denne mit Hjertes for vort elskte Fødeland inderligste Bøn!

Westervig Præstegaard den 11. Februar 1825.

Dertil kan jeg nu 14. Martii lægge Følgende:

Efterat de offentlige Tidender have gjort opmærksom paa, at ogsaa den 4. Martii kunde man - paa Grund af Maanens og Jordens Nærmelse - vente Vandenes Stigen og maaske Oversvømmelse: saaes denne Dag med Forfærdelse imøde. Den 4. Martii var, som man veed, meget godt Veir; men Dagen forud, den 3die, havdes her et meget strængt Veir af N.O. med stærkt Sneefog. Virkningen deraf var for *Røn-Bye* i Agger Sogn følgende: Liimfjorden, som var belagt med Iis, brød op, satte Iisbjerger ind paa Land med en saadan Fart, henimod Aften, at Beboerne, som ere Fiskere, kun med Nød reddede deres Baade. Men en grøn Mark, østen for Byen, blev af Isen saaledes

opskaaren og underskaaren og overlagt med Sand, at den Smule Græsning og Høeavl der havdes, er for flere Aar ødelagt. Efterat Havet havde tilintetgjort deres Marker vesten for Byen, angreb Fjorden dem nu ogsaa for Østen, saaledes har bemeldte Røn Bye kun i Behold de faa Tønder Land, hvorpaa deres Hytter staae. Hvormeget er dog disse Mennesker at beklage!

Den i foranstaaende Beretning ommeldte Kanal ved *Langerhuse* har Havet nu dæmmet til for Vesten, saa der atter kan kjøres, men naar det er vesten Storm, gaar Havet over, og Passagen er ogsaa paa dette Sted stoppet.

Westervig Præstegaard 1825, 14. Martii.
P. Chr. Bendix."

Senere har Provst Bendix endnu tilføjet:

"Under en stærk Storm af V. og SV. banede Vesterhavet sig gennem den smalle Landstrimmel mellem Øster-Agger og Toft-Bye et Indløb Natten mellem 27. og 28. Novbr. 1825, hvorved den søndre Deel af Agger Sogn, Røn-Bye med 24 Huse, er afskaaren fra Sognets nordre Deel og al Samfærsel mellem Thye og Harsyssel til Lands tilintetgjort, hvilket ei allene medfører megen Ubeqvemhed for begge Egenes Beboere, men er især til Skade for Thyelands Handel med Heste, Stude og Sviin, da Transporten nu maa gaae over Otte-Sund, hvilket er kostbarere, ligesom Veien er længere; Ophold ved Sundet ei er sjældent, og Sundet selv er vanskeligt og ofte farligt at beseile formedelst en meget stærk Strøm og Kaste-Vinde".^{III)}

"Formedelst Havets voldsomme Overgang 3. og 4. Febr. s. A., hvorved alle Sandbankerne bortskylledes og den smalle Jordstrimmel langs med Havet blev bortskaaren - paa sine Steder indtil 200 Al. - bleve *Toft-Byes* Beboere, 4 Familier, udsatte for saamegen Fare, at de ei fordristede sig til at blive boende, men - hjulpede ved Deeltagelse i de indkomne milde Gaver til de Vandlidte - købte sig Eiendomme i Lyngs-Sogn paa Thyholm, hvorhen de fløttede, understøttede af Amtskjørseler, deres Huse".

Det fremgaar med al Tydelighed af Bendix' Beretning, at Agger Kanal først dannedes 27.-28. November og ikke, som det endnu bestandig angives, 3.-4. Februar 1825. Beretningen viser ogsaa, at man beklagede Kanalens Opstaaen som en Ulykke. Men da Indløbet efterhaanden udvidede og uddybede sig, saa at Kanalen blev sejlbar, opdagede man snart, at Fordelen ved en Vandvej mellem Havet og Fjorden langt opvejede Ulemperne ved Tabet af Landvejen mellem Thy og Harsyssel, og man imødesaa nu med Frygt det Tidspunkt, da Kanalen igen vilde lukke sig. Ogsaa denne Frygt viste sig imidlertid ugrundet, idet der forinden - i 1863 - dannede sig et nyt Sejlløb paa et for Sejladsen bekvemmere Sted, den nuværende Thyborøn Kanal. Helt tilsandet blev Agger Kanal først i 1875, 50 Aar efter dens Tilblivelse.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1926, side 152-165)

^I De to Linieskibe hørte til en Konvoj, der forlod Gothenborg d. 16. December. Ulykken skete Juleaftensdag d. 24. December. "St. Georg", der var armeret med 98 Kanoner og havde en Besætning af 760 Mand, strandede ved Fjand, og kun 11 Mand blev reddede. "Defence" med 74 Kanoner og 600 Mand strandede ved Fjaltring, og kun 6 Mand reddedes (C. F. Wandel: Søkrigen i de dansk-norske Farvande 1807-14, S. 361).

^{II} De to af de tre før 1825 forsvundne Byer var Bollum og Nabe. *Nabe*, der er kendt fra Thyboernes Kamp med Svenskerne 1657, laa en Fjerdingvej syd for Øster Agger. Den nævnes endnu i 1769; efter C. Andresen: Om Klitformationen S. 234 stod den indtil 1775. *Bollum* (Boulum, Bolm), som laa Syd for Nabe, mellem denne By og Toft, var gaaet til Grunde længe før Nabe; men hvornaar det skete, vides ikke bestemt. Saa meget er dog sikkert, at den var til omkr. 1700, og at Peder Moldrup (Beskrivelse over Westervig Kloster p. 161) i 1760 skriver, at den havde været til "i Mands Minde" og var bleven lagt øde af Sandflugt. Hvilken den tredie af de Byer, Bendix sigter til, var, er usikkert. Foruden Bollum og Nabe har der, i hvert. Fald indenfor den Tid her er Tale om, i Agger Sogn kun været de seks i 1825 endnu eksisterende Byer, og den tredie maa altsaa have baaret samme Navn som en af de seks. Paa Søkartarkivets Kort fra 1695 er angivet en By *Øster Toft* og en Fjerdingvej Syd for den en *Ny Toft*. Det kan da være en af dem, der skal tænkes paa, eller muligvis en ældre til Øster Toft svarende *Vester Toft*; i sidste Tilfælde kommer vi dog udenfor Bendix' Tidsgrænse: "i ringere end 100 Aarstid".

^{III} Med Bendix' Beretning kan sammenholdes nogle "Efterretninger fra Agger" i *Den Nord-Cimbriske Tilskuere* for d. 2. December 1825: "Atter blev Vi i sidstafvigte Søndag den 27de Dennes (dvs.: November) hjemsogte af en frygtelig Orkan, der rejste Havet til en saadan Høide, at det styrtede hen over Landtungen lige fra Agger Kirke sønder efter forbi Nordre Lyngøre Bye. Denne Byes Beboere maatte flygte til Thybo Røn, efterat et af Husene var nedstyrtet og bortskyllet af Havet; formodentlig vil den nu ligesom Toft blive afbrudt og forladt. Den Kanal fra Havet, som Stormen brød mellem 4. og 5. Februar f. A., men som igjen var bleven fyldt af Flyvesand, er ved denne Leilighed igjen aabnet og skal have meget udvidet sig. Den gamle Kanal sønden for Agger Kirke, som Havet skar for en fem a sex Aar siden, er ligeledes atter aabnet, men jeg kan ikke give nogen fyldestgjørende Forklaring over disse tvende Kanalers Dybde og øvrige Beskaffenhed, da det vedvarende Stormvejr gjør det farligt at bereise Landtungen. Vandet i Limfjorden har siden hin Storm staaet en halv Alen høiere end sædvanligt; om dette er foranlediget af det fra Havet indstyrtede Vand, af den nu næsten i 6 Uger stedse vedvarende Regn, eller af den stærke Østen-Strøm, som i disse Dage styrter ind fra Kattegattet, kan man ikke bestemt afgøre; men det forekommer mig sandsynligt: At alle Dele tilsammentagne have bidraget ligemeget til at frembringe dette Sarsyn. Fra Agger Kirke og nord efter er en stor Deel af Havbrinkerne nedskyllet, og Flyvesanden oven paa Bakkerne bortblåst, hvorved 35 Trastammer, som forhen vare bedækkede af Sanden, ere komne til Syne; saaledes blotter Stormen den ældgamle Jordbund og lægger den en kort Tid til Skue, indtil den næste Storm-Flod nedbryder det ganske af sin Grav fremkomne Land og for evigt udslætter det af Jorden. Norden for Nørre-Aalum gik Havet over i Flade Søe og arbejder nu paa at foreene sig med denne. Alt bebuder den fremskridende Undergang, som først vil ramme denne Kysts uheldige Beboere, men siden vore østen for beliggende Naboer, der endnu beskyttes af Agger Sogns Ruiner".